

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 40

(2003–2004)

Statlig miljøansvar på Raufoss

*Tilråding fra Nærings- og handelsdepartementet av 13. februar 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Innledning og sammendrag

Staten ved Nærings- og handelsdepartementet er største aksjonær i Raufoss ASA med 50,27 pst. av aksjekapitalen. Andre større aksjonærer er svenske Saab AB med 15 pst., Orkla ASA med 10,3 pst. og Odin Norge Aksjefondet med 6,4 pst. Det var ved siste årskifte rundt 1650 mindre private aksjonærer i selskapet, med i alt 8,6 pst. av aksjekapitalen; herunder er en del av de ansatte. Raufoss ASA eier 5,8 pst. av selskapets aksjekapital. Oslo Børs vedtok den 10. februar 2004 å stryke aksjene i Raufoss ASA fra notering på Oslo Børs. Siste børsnoteringsdag vil bli fredag 27. februar 2004.

Styret i Raufoss ASA uttalte i forbindelse med halvårsregnskapet for 2003 at aksjekapitalen i selskapet er tapt, jf. St.prp. nr 1 (2003–2004). Selskapet hadde pr. 3. kvartal 2003 en beregnet egenkapital på -122 mill. kroner. Således drives selskapet for kreditorers regning. Styret mener imidlertid at fortsatt drift er forsvarlig, da dette er til kreditorfelleskapets beste. Ingen av kreditorene har til nå forlangt sine fordringer innfridd.

I denne proposisjon ber Nærings- og handelsdepartementet om Stortingets fullmakt til at departementet, på nærmere bestemte vilkår, utsteder statlig miljøgaranti for miljø- og forurensingsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som kan tilknyttes konsernets virksomheter i Raufoss-konsernet før

delprivatiseringen. Miljøgarantien innebærer videre at private kjøpere av norske RA-virksomheter/industrieiendommer på Raufoss etter delprivatiseringen i 1990 også fritas for økonomisk ansvar ved eventuelle miljøheftelser som måtte følge av offentligrettslige pålegg m.v. for virksomhet som har funnet sted i statlig regi.

Proposisjonen beskriver også situasjon i Raufoss-konsernet etter at generalforsamlingen i selskapet har truffet vedtak om å oppløse Raufoss ASA, senest med virkning fra 1. juli 2004 etter at selskapets aktiva forutsetningsvis er solgt. Hva angår salget av Raufoss Water & Gas AS nylig, samt andre salg nært forestående, vil det være ønskelig med en rask avklaring av det samlede statlige miljøansvaret. Ansvarsforholdet til Nammo AS, som ble skilt ut fra Raufoss-konsernet i 1998, må også avklares.

2 Historisk og økonomisk utvikling i Raufoss-konsernet

2.1 Kort oppsummering av perioden 1896–2001

Ammunisjonsfabrikken på Raufoss ble opprettet i 1896 som en forvaltningsbedrift direkte under Forsvarsdepartementet for å produsere ammunisjon til

det norske forsvaret. I 1948 ble bedriften et selvstendig rettssubjekt (særlovsselskap) og overflyttet til Industridepartementets ansvarsområde. I 1968 ble selskapet etablert som aksjeselskap, A/S Raufoss Ammunisjonsfabrikker, der staten ved Industridepartementet eide alle aksjene. Etter forslag i St.prp. nr. 85 for 1989–90, jf. Innst.S. nr. 168 for 1989–90, besluttet Stortinget 15. mai 1990 at det kunne gjennomføres en delprivatisering av selskapet. I august 1990 ble Raufoss A/S børsintrodusert, og staten reduserte sin eierandel til 53,3 pst. ved en kombinasjon av en nedskrivning av aksjekapitalen i selskapet og en nyemisjon mot private aksjonærer. statens eierandel ble i 1997 redusert til 50,27 pst.

Starten på 1990-årene var preget av usikre markedsforhold, særlig for Raufoss' forsvarsprodukter. Det ble satset spesielt på å utnytte markedsmulighetene innen de sivile produktområdene. Nysatsingen mot romfartsindustrien startet i 1990. Gjennomslaget for bremserørskoblinger til nyttekjøretøy kom etter ti års satsning på dette. Forandringer og overkapasitet i konsernets markeder utover på 1990-tallet krevde en gradvis spesialisering og konsentrasjon om hovedmarkeder innen forsvarsindustri og europeisk bilindustri.

Salget av Raufoss Automotive AS (støtfangervirksomheten) til Hydro Aluminium AS ble gjennomført i to omganger (i 1995 og 1997). Raufoss ASA satte høsten 1998 sin forsvarsvirksomhet inn i det nordiske ammunisjonsselskapet, Nammo AS (Nordic Ammunition Company). Raufoss ASA fikk som del av oppgjøret 45 pst. av aksjene i Nammo AS, svenske Celsius AB (SAAB) fikk 27,5 pst. og finske Patria Industries Oyj de resterende 27,5 pst. Frigjorte midler i denne perioden ble blant annet benyttet til å erverve United Parts-selskapene i 1997–1998. I ettertid har det vist seg at United Parts-investeringene ikke var vellykkede.

I 2000 kjøpte staten Raufoss ASAs aksjepost i Nammo AS for 340 mill. kroner, jf. St.prp. nr. 41 og Innst.S. nr. 154 for 1999–2000 og Stortingets vedtak 13. april 2000. Det ansvarlige lånet staten hadde til Raufoss ASA på 180 mill. kroner, som var en del av nedskrivningene i 1990, inngikk som en delinnbetaling på 100 mill. kroner i kjøpet av aksjeposten i Nammo AS. Nammo-transaksjonen innebar at Raufoss-konsernet, etter over 100 års drift, forlot selskapets opprinnelige forretningsområde; produksjon av forsvarsmateriell.

I 2001 gjennomgikk Raufoss-konsernet nok en gang betydelige endringsprosesser. De fleste av produksjonsbedriftene i United Parts måtte selges ut igjen eller avvikles. Tomter og anlegg på Raufoss ble solgt til et nyetablert industriparkselskap, Raufoss Næringspark ANS, og diverse lokal infrastruk-

tur ble skilt ut i mindre selskaper med nye eiere. Styrekolonnevirksomheten ble videre solgt til selskapet Steertec Raufoss AS, som har tyske eiere. Samme år kjøpte Hexagon Composites ASA Raufoss' 50 pst. eierandel i Raufoss Composites AS; komposittmaterialer og produksjon av propanbeholdere til fritidsmarkedet.

2.2 Utviklingen siste årene

Salg av aktiva i 2000 og 2001 ga Raufoss-konsernet likviditet og kapital til å kunne satse på nye forretningsområder. Etter å ha oppnådd kontrakt med General Motors («GM») i 1999/2000 om at Raufoss på eksklusiv basis skulle levere hjuloppheng til GMs bilplattform Epsilon globalt i hele plattformens levetid, vedtok styret i Raufoss ASA etter en helhetlig vurdering å etablere forretningsområdet hjuloppheng («Chassis»). Deretter ble det investert betydelige beløp i det nye produksjonsanlegget for aluminium hjulopphengkomponenter på Raufoss og i Canada (Montreal). Komponentene danner basis for den nyutviklede bilplattformen Epsilon i General Motors siste bilmodellprogram. Raufoss-anlegget begynte å produsere i 2002, mens Canada-fabrikken, som Raufoss eier 80 pst. og SGF Minerals Inc 20 pst., kom i produksjon høsten 2003.

Chassis-investeringene har i ettertid vist seg å bli betydelig høyere enn opprinnelig budsjettet. I tillegg har betydelige oppstartsproblemer, spesielt i fabrikken på Raufoss, gitt for høye produksjonskostnader. Styret besluttet å investere i den nye virksomheten Chassis med erkjennelse av at investeringen innebar relativt høy risiko fordi både produkt og produksjonsprosessen var nyutviklede. I tillegg til investeringsoverskridelser og oppstartsproblemer utviklet markedet for nybilsalg seg vesentlig svakere enn forventet. Summen av ovennevnte forhold resulterte i brudd med sentrale lånebetingelser som var basis for fremmedfinansieringen av Raufoss-konsernet samt prosjektet i Canada. Følgelig måtte prosjektet i Canada finansieres over driften, noe som svekket konsernets egenkapital ytterligere.

Etter at salgsopplegget for forretningsområdene Chassis og Fluid til nederlandske Euralcom N.V., jf. St.prp. nr. 39 for 2002–2003 ikke lyktes, har Raufoss-konsernet vært inne i en særdeles krevende fase. Det har blant annet for å redusere underskuddene og styrke likviditeten vært gjennomført omfattende kostnadsreduksjons- og kapitalfrigjøringsprogrammer ved samtlige av forretningsområdene. Dette har vært krevende, men nødvendig.

Messingstøperiet og stangpressen på Raufoss ble i mars 2003 solgt til lokale eierinteresser. Hexa-

gon Composites ASA kjøpte virksomheten som leverer lagringssystemer i komposittmateriale til CNG-baserte brenselssystemer for lastebiler og busser (RAFS). Videre ble en industrieiendom i Nederland solgt for om lag 40 mill. kroner sommeren 2003.

Den 2. juli 2003 fant Raufoss og GM en midlertidig løsning for Chassis gjennom at GM foreløpig tok over den videre finansieringen (ca. 130 mill. kroner) og fritok Raufoss for ytterligere risiki i Chassis utover innskutt aksjekapital. GM har sikret sine lån til Chassis med pant i det alt vesentlige av Chassis-virksomhetens aktiva. GM overtok også en garanti overfor Elcon for leaset produksjonsutstyr på Raufoss. Videre måtte Raufoss ASA ettergi sitt lån til Raufoss Technology AS i størrelsesorden 330 mill. kroner hvilket resulterte i negativ egenkapital i Raufoss ASA. GMs forpliktelser overfor Chassis opphører 30. juni 2004 og selskapet vil da kunne gå konkurs hvis det da ikke er på plass ny eier og GM krever innfrielse av lån og garantier.

Raufoss Industrial Tools AS (RIT) ble i desember 2003 solgt til verkstedbedriften Bandak a.s. i Lunde i Telemark. Det arbeides videre med å realisere aktiva i selskapet, slik som representasjonsboligen på Raufoss, ca 5.000 mål skog samt diverse faste installasjoner/transformatorer og ulike feste-tomter på Raufoss.

Når det gjelder Raufoss Teknologi & Industrial Management AS (RTIM) ble det den 27. januar 2004 undertegnet et avtaleverk, som blant annet innebar at Raufoss ASA solgte sine 66 pst. i RTIM til Sinvent (et datterselskap til SINTEF), Nammo AS samt RAs datterselskap; Raufoss United AS. Videre vil det bli gjennomført en rettet emisjon i RTIM mot SIVA, Hexagon, Sinvent og Nammo. Sinvent blir største aksjonær i RTIM med 50,1 pst, mens SIVA vil ha om lag 20 pst. og industriselskapene i næringsparken 30 pst. RTIM vil i stor grad bli basert på strategisk samarbeid eierne imellom for å utnytte den kompetanse og erfaring innen FoU og nyindustrialisering som industrimiljøet på Raufoss og eierne til sammen besitter.

Det ble den 16. januar 2004 inngått avtale om salg av 100 pst. av aksjene i Raufoss Water & Gas AS (del av forretningsområdet Fluid (Isiflo)) til det danske selskapet Aalberts Industries Scandinavia A/S, et datterselskap av det børsnoterte nederlandske Aalberts Industries N.V. Salgssum er 25,5 mill. kroner for aksjene, samt at all gjeld Raufoss Water & Gas AS med datterselskaper har til Raufoss ASA innfris. Dette ga en bokføringsmessig gevinst for Raufoss ASA på 15,8 mill. kroner, grunnet tidligere nedskrivninger. Gjeld innfris og 15,5 mill. kroner betales kontant ved transaksjonstidspunk-

tet, og resterende 10 mill. kroner vil stå på en sperret konto i seks måneder og inntil staten har formalisert sitt ansvar for eventuelle historiske forurensninger på Raufoss. Avtalen betinger godkjenning fra tyske konkurransemyndigheter. I tillegg selges forretningsområdets franske virksomhet til samme kjøper for 8 mill. kroner.

2.3 Mislykket forsøk på refinansiering – nærmere om oppløsningsvedtaket

Raufoss-konsernet har i lengre tid vært i brudd med sentrale lånebetingelser (finansielle covenants). I forbindelse med halvårsregnskapet 2003 uttalte styret i Raufoss ASA at aksjonærverdiene i selskapet er tapt, jf. St. prp nr 1 for 2003–2004. Da selskapets aksjekapital er tapt og den negative beregnede egenkapitalen er på – 122 mill. kroner, drives selskapet for kreditorers regning, risiko og vilje. Styret har ved flere anledninger uttalt at videre drift er til kreditorfellesskapets beste blant annet fordi selskapet har positiv kontantstrøm og at alle løpende driftsforpliktelser betjenes løpende. Ingen av selskapets kreditorer har så langt bragt sitt utstående til forfall. Styrets arbeid bygger på at kreditorene følgelig er innforstått med den strategi som er valgt. Dersom lån eller andre betydelige gjeldsposter ble bragt til forfall, ville selskapet etter alt å dømme bli insolvent (illikvid og negativ egenkapital samtidig) og dermed bli slått konkurs eller styret måtte ha begjært oppbud.

Det lyktes ikke Raufoss ASA våren og sommeren 2003 å reise ny egenkapital til virksomhetene som ledd i en bredere refinansiering av hele konsernet. Selskapet arbeidet i lengre tid med dette spørsmålet. Bankene har ikke vært villige til å slette gjeld eller konvertere gjeld til ny egenkapital. Nærings- og handelsdepartementet meddelte i brev av 23. juni 2003 selskapet at staten var villig til å akseptere en emisjon i selskapet rettet mot nye investorer og den utvanning som dette måtte innebære for statens eierandel. Departementet gjorde det i samme brev klart at den ikke finner grunnlag for at staten skal kunne bidra med kapital i et refinansieringsopplegg. Avtalen med GM kom i stand etter at det viste seg at verken en rettet eller en offentlig emisjon i selskapet lot seg realisere, og at forsøkene på å finne nye eiere i det minste til Chassis-virksomheten var mislykkede.

Det følger av allmennaksjeloven at styret, når det må antas at selskapets egenkapital er blitt mindre enn halvparten av aksjekapitalen, innen et halvt år har en handlingsplikt når ikke styret finner grunnlag for å kunne foreslå tiltak som vil gi selska-

Tabell 2.1 Økonomiske nøkkeltall for Raufoss-konsernet i perioden 1999–3Q2003 (akkumulert).
Mill. kroner. Konserntall når ikke annet er angitt.

	1999	2000	2001	2002	3Q2003
Driftsinntekter	2 062	2 375	828	770	589
Driftsresultat	149	-132	-14	-323	-257
Res.før skatt	131	-180	-19	-358	-269
Perioderesultat	98	-165	-124	-368	-279
Nyinvesteringer	197	198	362	239	91
Av-/nedskrivninger	131	201	65	303	273
Børsverdi mor (31.12)	413	401	315	45	30
Antall ansatte (31.12)	2 403	2 310	962	779	618

pet en forsvarlig egenkapital eller når slike tiltak i praksis ikke lar seg gjennomføre. Den 19. desember 2003 foreslo styret overfor generalforsamlingen i selskapet å oppløse selskapet, dog med utsettende virkning. Den 12. januar 2004 ble det på ekstraordinær generalforsamling i Raufoss ASA truffet enstemmig vedtak om oppløsning av selskapet i tråd med styrets forslag. Vedtaket ble gjort med utsettende virkning da man i mellomtiden vil selge alle eiendeler før selve oppløsningsvedtaket trer i kraft, senest 1. juli 2004. Når vedtaket om oppløsning iverksettes skal blant annet bedriftsforsamlingen velge et avviklingsstyre for bedriften. Det ble på samme generalforsamling gitt styret fullmakt til å sende søknad til Oslo Børs om strykning av aksjen fra Oslo Børs. Styret i selskapet ble ved samme anledning bemyndiget til å kunne selge selskapets eiendeler.

I sitt forslag overfor generalforsamlingen la styret lagt vekt på at virksomhetene i RA-konsernet burde selges som et «going concern». Salg av virksomheter i et «going concern» antas å kunne gi en høyere pris ved salg enn i andre situasjoner som gjeldsforhandlinger eller konkurs. Oppløsningsvedtaket iverksettes senest 1. juli 2004. Det vil være en rekke forhold som må avklares og formaliteter i selve avviklingen av selskapet som vil kunne ta tid ut over dette, så som kreditorvarsling, og etablering av en dividende blant selskapets kreditorer og forpliktelser for øvrig.

På generalforsamlingen den 12. januar 2004 fikk styret også i oppdrag å kartlegge situasjonen

knyttet til selskapets samlede pensjonsforpliktelser videre. Slike pensjonskrav kan deles inn i henholdsvis sikrede og usikrede krav. Behandlingen av disse pensjonskravene vil måtte inngå som en ordinær del av avviklingsprosedyrene i Raufoss ASA.

Tabell 2.1 viser at samlet omsetning i Raufoss-konsernet de siste årene er gått vesentlig ned. Siste år med overskudd var i 1999. I 2002 gikk Raufoss-konsernet med 368 mill. kroner i underskudd. Samlede ned- og avskrivninger i 2002 og i 2003 oversteg en halv mrd. kroner. Ved utgangen av 1999 ble den samlede egenkapitalen vurdert til over 400 mill. kroner på Oslo Børs. Egenkapitalen er nå tapt.

Tabell 2.2 viser utviklingen i konsernbalansetallene til Raufoss-konsernet. Samlede balanseverdier har siden utgangen av 1999 blitt redusert fra over 2 mrd. kroner til i overkant av 500 mill. kroner. Bokført egenkapital har utviklet seg fra 802 mill. kroner pr. 31.12.1999 til – 122 mill. kroner ved utgangen av 3dje kvartal 2003. Bokførte anleggsmidler er tilsvarende redusert fra 980 mill. kroner i 1999 til 171 mill. kroner ved utgangen av 3dje kvartal 2003. Den netto rentebærende gjelden har økt fra 18 mill. kroner ved utgangen av 2001 til 317 mill. kroner ved utgangen av 3dje kvartal 2003.

Antall ansatte i Raufoss-konsernet er sterkt redusert siden 1990-tallet. Antall ansatte i næringsparken på Raufoss har derimot økt siden samtlige av virksomhetene lå inne i Raufoss-konsernet. Samlet sett arbeider det i dag vel 3.000 personer på Raufoss industriområde.

Tabell 2.2 Konsernbalansetall til Raufoss-konsernet. 1999–3Q2003. Mill. kroner.

Utgangen av:	1999	2000	2001	2002	3Q2003
Anleggsmidler	980	647	559	415	171
Omløpsmidler	1092	1 488	581	443	377
Egenkapital	802	620	489	121	-122
Langsiktig gjeld	782	826	406	339	274
Kortsiktig gjeld	488	689	246	399	396
Nto. rentebær. gjeld	656	528	18	351	317
Totalkapital	2 072	2 135	1 141	859	548

3 Nærmere om statens miljø- og forurensningsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området

Statens forurensningstilsyn arbeider for tiden med en gjennomgang av hele industriområdet på Raufoss for å avklare om det eksisterer uregelmessige miljøforhold av historisk art. På bakgrunn av undersøkelser, vil SFT eventuelt fatte beslutninger om pålegg om tiltak, både omfang og hvem pålegg skal rettes mot. SFT har tidligere registrert («båndlagt») lokaliteter på Raufoss med mulig grunnforurensning.

Det ble i november i 1999 funnet gjenstander og beholdere på 180 meters dyp i Mjøsa, som antas å være dumpet av ammunisjonsfabrikken på Raufoss og Forsvaret i perioden 1940–1970. Det er avdekket tre dumpingplasser i Mjøsa. Mjøsa er drikkevann for fem kommuner, deriblant Gjøvik. Det er 11 drikkevannsinntak plassert i Mjøsa. Avstanden mellom Gjøvik kommunes drikkevannsinntak og en av dumpingplassene er relativt kort. I tillegg benyttes Mjøsa til direkte drikkevannsinntak til fritidshytter og bruk som næringsvann i industrien.

Undersøkelser viser at det ikke pågår noen utlekking av sprengstoffkjemikalier i dag. Basert på den fremlagte dokumentasjon og høringsuttalelser har Statens forurensningstilsyn konkludert med at ammunisjon som er dumpet i Mjøsa fortsatt bør ligge i ro.

For å følge situasjonen fremover har Statens forurensningstilsyn pålagt Nammo AS (der staten ved Nærings- og handelsdepartementet eier 45 pst.) og Forsvaret v/Distriktskommando Østlandet å etablere et overvåkingsprogram i noen definerte punkter i områder med dumpet ammunisjon. Vedtaket ble sommeren 2002 påklaget av hhv. Forsvaret v/Distriktskommando Østlandet og Nammo AS, men kun Nammo AS har i dag opprettholdt klagen. Nammo AS bestrider at de er ansvarlig for tiltak etter forurensningsloven hva gjelder ammunisjon som tidligere er dumpet i Mjøsa. Klagesaken er til behandling i Miljøverndepartementet.

Deponeringen av (utrangert) ammunisjon m.v. i Mjøsa har dels skjedd under siste verdenskrig i regi av den tyske okkupasjonsmakten samt dels av Raufoss/Forsvaret fram mot 1970. I perioden 1896–1948, krigsårene unntatt, var staten (ved Forsvarsdepartementet) vært direkte utøvende ansvarlig for de ulike aktivitetene ved Raufoss. I perioden 1948–1968 var Industridepartementet (nå Nærings- og handelsdepartementet) direkte ansvarlig departement for Raufoss som særlovsselskap. I 1968 ble A/S Raufoss Ammunisjonsfabrikker stiftet.

Det kan på prinsipielt grunnlag stilles spørsmål ved hvem som i dag egentlig bør være ansvarlig for de latente miljøforpliktelsene i Mjøsa og på Raufoss-området; Raufoss ASA, Nammo AS, staten v/Forsvarsdepartementet eller staten v/Nærings- og handelsdepartementet. Uklarheter knyttet til det samlede miljøansvarets omfang, risiko og betydning for Raufoss-konsernet reduserer på generelt grunnlag kjøperviljen til de gjenværende aktiviteter i Raufoss-konsernet, og eventuelt salg ville kunne skje på gale prinsipielle forutsetninger så lenge miljøforholdene ikke er avklart. Salg som allerede har funnet sted i Raufoss-konsernet, slik som for eksempel gjennom etableringen av Nammo AS, har skjedd ved at Raufoss ASA har utstedt 10 års-garantier for miljø og forurensning.

Styret i Raufoss ASA har anmodet Nærings- og handelsdepartementet om bistand til å finne en løsning på hvem som skal ta det prinsipielle økonomiske og juridiske ansvaret for de latente historiske miljøforpliktelsene på Raufoss og i Mjøsa.

4 Departementets merknader

Nærings- og handelsdepartementet er kommet til at det må være staten som eier, altså Nærings- og handelsdepartementet (tidligere Industridepartementet), som bør påta seg det samlede økonomiske ansvaret for de latente historiske miljøforpliktelsene på Raufoss-området og i Mjøsa (også Forsvarets andel) som måtte følge av offentligrettslige miljøpålegg etter forurensningslovens bestemmelser. Staten kan imidlertid ikke påta seg ansvar for andre miljøforhold i Raufoss-konsernet som for eksempel for virksomheter i utlandet.

På Raufoss-området vil departementet anta at eventuelt uregelmessige miljøforhold skriver seg fra en god stund bakover i tid. På den annen side kan det ikke helt utelukkes at nyere forhold har gjort seg gjeldende. Siden aksjekapitalen i Raufoss ASA er tapt er det ikke så mye mer de private aksjonærene i Raufoss ASA etter allmennaksjeloven kan hefte for med mindre det skulle være grunnlag for å rette ansvar mot dem etter reglene om ansvarsgjennombrudd, jf. allmennaksjeloven § 17–1. Dette synes lite aktuelt.

Hvis ikke staten påtar seg et slikt miljøansvar kan man risikere at restvirksomhetene i Raufoss-konsernet ikke lar seg selge, med de konsekvenser dette ville måtte få. Med forbehold om Stortingets samtykke underrettet departementet således styret i Raufoss ASA i brev av 19. juni 2003 om at selskapet kunne tilkjennegi overfor potensielle nye eiere at de ikke vil bli holdt økonomisk ansvarlig for

eventuelle kostnader som følge av offentligrettslige pålegg eller erstatningsansvar etter forurensningsloven hva angår forholdene i Mjøsa eller eventuelt på Raufoss-området.

Nærings- og handelsdepartementet har vurdert juridiske problemstillinger ved de konkrete ansvarsforholdene knyttet til eventuell historisk relatert forurensning på Raufoss-området samt deponeeringen av ammunisjon m.v. i Mjøsa. Departementets konklusjon er at staten etter forurensningsloven vil kunne holdes ansvarlig for eventuell forurensning som skjedde mens staten var eeneier. Et spørsmål vil da være forholdet om regress fra Raufoss ASA. Rettslig sett vil det kunne være hjemmel for å rette et ansvar mot nåværende aksjonærer av Raufoss (altså herunder de private), men det vil være gode muligheter for lempning etter skadeerstatningsloven § 5–2 da forurensningen skjedde på et tidligere tidspunkt da staten var eneansvarlig for særlovselskapet frem til 1968 og i perioden 1968–1990 da virksomhetene var statlig heleid aksjeselskap. Ved delprivatiseringen av Raufoss-konsernet i 1990 ble det i børsintroduksjonsprospektet ikke opplyst om den dumping av ammunisjon som hadde skjedd i Mjøsa tidligere. Det ble heller ikke opplyst om eventuelle forurensningsproblemer på selve Raufoss-området. De private aksjonærene fikk dermed ikke foranledning til å vurdere det potensielle ansvaret for forurensningsskader. Begge disse argumentene tilsier at det er rimelig at staten også bærer et økonomisk ansvar i miljø-spørsmålene frem til tidspunktene for salg av de ulike fabrikkene på Raufoss-området. Prinsippet «om at det er forurenseren som skal betale» bør følges.

Ved utskillelsen av Forsvarsdivisjonen i Raufoss-konsernet i 1998 til Nammo ble det avtalt at Nammo AS skulle ha regress mot Raufoss ASA når det gjelder ansvaret for mulig historisk forurensning fra før transaksjonstidspunktet. I henhold til denne avtalen vil det derfor være Raufoss ASA som i dag hefter for Nammos eventuelle miljøansvar. Tilsvarende garantibestemmelser av standard innhold har Raufoss ASA påtatt seg ved andre salg og vil måtte påta seg ved fremtidige salg. En oppløsning av Raufoss ASA vil, med mindre staten påtar seg miljøansvaret, kunne medføre at ansvaret for de latente miljøforpliktelsene går over til kjøperne av de ulike virksomhetene i Raufoss samt at Nammos regressrett mot Raufoss ASA langt på vei bortfaller.

Den 16. januar 2004 ble Raufoss Water & Gas AS avhendet. Fabrikken har fått en god industriell løsning med de nye eierne. I samsvar med departementets brev av 19. juni 2003 forutsetter avtaleverket at staten fram til kjøpetidspunktet påtar seg det

samlede miljøansvaret, at det blir utstedt en miljøgaranti fra statens side overfor kjøper der kjøper blant annet vil bli holdt skadesløs for eventuelle miljøforhold fra før kjøpetidspunktet som måtte oppstå. Slutføringen av salget avventer Stortingets samtykke til statlig miljøgaranti overfor kjøper. Inn til videre har kjøper blant annet holdt tilbake 10 mill. kroner av kjøpesummen på sperret konto inn til staten får formalisert sitt miljøansvar.

Arbeidet med salg av Koplingsvirksomheten (resterende del av Fluid) og Chassis er godt igang. Det finnes flere industrielle interessenter til disse virksomhetene. I disse salgsprosessene er det på tilsvarende måte som for Raufoss Water & Gas AS lagt til grunn at kjøper skal holdes skadesløs for eventuelle miljøforpliktelser på Raufoss-området og i Mjøsa som måtte oppstå som kan relateres til tiden før kjøpetidspunktet.

Det vil etter departementets syn være naturlig at staten ved Nærings- og handelsdepartementet også påtar seg det latente historiske miljøansvaret overfor tidligere kjøpere av industrivirksomhet/fast eiendom på Raufoss, som også kan bli holdt ansvarlige for eventuelle miljøforhold av historisk karakter på Raufoss-området. Slik som for Nammo AS har Raufoss ASA som nevnt avgitt 10-årsmiljøgarantier overfor andre private kjøpere av sivil virksomhet/fast eiendom på Raufoss etter 1990. Dette er bindinger som må løses opp i forbindelse med statens garantistillelse og selve avviklingen av Raufoss ASA. I forhold til Mjøsa-saken vil kun Nammo/Forsvaret være berørt, ikke andre private eiere i næringsparken på Raufoss, da Mjøsa-saken gjelder dumping av militær ammunisjon.

Statsgarantiene for de ulike virksomhetene kan kun gjelde frem til selve salgstidspunktene. Overfor eiendomsselskapet på Raufoss, Raufoss Næringspark ANS, er det behov for en mer grundig gjennomgang før de konkrete rammene for statens garanti fastlegges. Det vil videre være viktig å få klarlagt forholdet til Nammo AS. Et brev fra Nammo AS, datert den 19. januar 2004, er inntatt som trykt vedlegg til denne proposisjon.

I forhold til det praktiske arbeidet med å utstede samtlige av statsgarantiene er det hensiktsmessig at departementet får fullmakt fra Stortinget til å kunne avtale de nærmere vilkår garantiene i hvert enkelt tilfelle skal gis på. Et viktig forhold vil være en tidsbegrensning av ansvarsforholdet på Raufoss industriområde for salg i regi av Raufoss-konsernet, som allerede er foretatt, mens for de forestående salgene frem mot oppløsning av Raufoss vil kjøpetidspunktet være avgjørende for ansvarsforholdene.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er ikke mulig på det nåværende tidspunkt å anslå sannsynligheten for at en garanti som staten stiller skal bli effektiv, eller hva de økonomiske konsekvensene vil være dersom dette skjer. Eventuelle utbetalinger fra staten må derfor budsjetteres etterskuddsvis etter at eventuelle kostnader er påløpt. Av formelle hensyn foreslås garantiene som departementet i denne omgang får fullmakt til å utstede blir oppad begrenset til 50 mill. kroner. Skulle samlet beløp som staten svarer for overstige 50 mill. kroner må det eventuelt fremmes ny sak for Stortinget.

Nærings- og handelsdepartementet kan ikke direkte ta seg av de praktiske sidene med en oppføl-

ging av eventuelle offentligrettslige pålegg mv. i Mjøsa eller på Raufoss-området. Departementet vil være avhengig av stedlig assistanse når det gjelder eventuell opprydding, etablering av overvåkningsprogrammer eller andre forhold. Departementet vil derimot stå økonomisk og juridisk ansvarlig for slike aktiviteter og dekke utgifter knyttet til slikt arbeid etterskuddsvis og etter regning.

Nærings- og handelsdepartementet

t i l r å r:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om statlig miljøansvar på Raufoss.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om statlig miljøansvar på Raufoss i samsvar med et vedlagt forslag.

Tilråding fra Nærings- og handelsdepartementet ligger ved.

Forslag til vedtak om statlig miljøansvar på Raufoss

I

Stortinget samtykker i at staten ved Nærings- og handelsdepartementet kan utstede garantier for

miljø- og forurensingsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som følger av offentligrettslig miljøpålegg oppad begrenset til 50 mill. kroner.

Vedlegg 1**Brev fra Nammo AS til Nærings- og handelsdepartementet,
datert 19. januar 2004**

....«Da Nammo AS ble etablert i 1998 skjedde dette ved at stifternes forsvarsteknologiske virksomheter ble overført til Nammo AS. Stifterne, dvs. Raufoss ASA, Cecius AB og Patria Industries Oy, opprettet i denne forbindelse en hovedavtale, den såkalte «Main Agreement». Av pkt. B.2. fremgår det at partene, som også ble aksjonærer i Nammo AS, skulle holde Nammo AS skadesløs for eventuelle kostnader og tap knyttet til mulig forurensningsansvar knyttet til virksomhet som partene eller deres datterselskaper var engasjert i forut for etableringen av Nammo AS.

Departementet tilskrev Raufoss ASA 19. juni 2003 (ref. 200302976–9/FHS) og gjorde oppmerksom på Raufoss ASA kunne tilkjennegi overfor nye eiere at de ikke vil bli holdt økonomisk ansvarlig for eventuelle kostnader som følge av offentligrettslige pålegg eller erstatningsansvar etter forurensningsloven hva gjelder historiske forhold i Mjøsa eller på selve Raufoss-området. Det heter videre i brevet at en «slik erklæring kan gis på grunnlag av at Staten i siste instans under nærmere gitte omstendigheter vil overta ansvarsforpliktelsene». Dette tilsagn vil også måtte innebære at i den grad Nammo AS i første instans skulle bli pålagt et ansvar som kan henføres til Raufoss ASA eller datterselskapers eller deres rettsforgjengeres virksom-

het, vil Raufoss ASA være ansvarlig overfor Nammo AS i regressomgangen. I henholdt til det tilsagn som fremgår av Departementets brev, vil Staten påta seg dette ansvar.

Vi presiserer at det er viktig for Nammo AS at kanalisering av denne type ansvar er klarlagt. Dette skyldes også den type gjennomgåelse («due diligence») som at eventuelle nye aksjonærer i Nammo AS, som Staten er interessert i å få inn, vil foreta.

På bakgrunn av det ansvar Raufoss ASA har i henhold til Main Agreement, og under henvisning til Departementets brev av 19. juni 2003, vil vi således be om at slik overtakelse av ansvar fra Statens side eksplisitt blir bekreftet overfor Nammo AS. Det bes således om at det bekreftes entydig at Nammo AS blir fritatt for kostnader for eventuelle pålegg eller ansvar som nevnt som utspringer av forhold knyttet til den tidligere virksomheten i Raufoss ASA, dets datterselskaper og deres rettsforgjengere. Dette må ikke bare omfatte historiske forhold i Mjøsa og på Raufoss området, slik det fremgår uttrykkelig av Departementets brev, men generelt for den tidligere virksomhet. Vi har forstått det slik at Statens overtakelse av Raufoss ASAs ansvar ikke vil være tidsbegrenset, men ber om at dette presiseres.»